

The background features abstract, colorful swirls in shades of purple, green, and blue, interspersed with several yellow triangles pointing in various directions. The overall composition is dynamic and artistic.

**ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMAS
ĮGYVENDINANT BOLONIJS PROCESO SIEKIUS**

Loreta Rupeikienė
Vakarų Lietuvos verslo kolegija

Klaipėda, 2007-11-29

ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMOS ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo bendrose nuostatuose teigiama, kad švietimas saugo ir kuria tautos tapatybę, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą-darnų ir solidarų, valstybės- pažangų ir saugų.

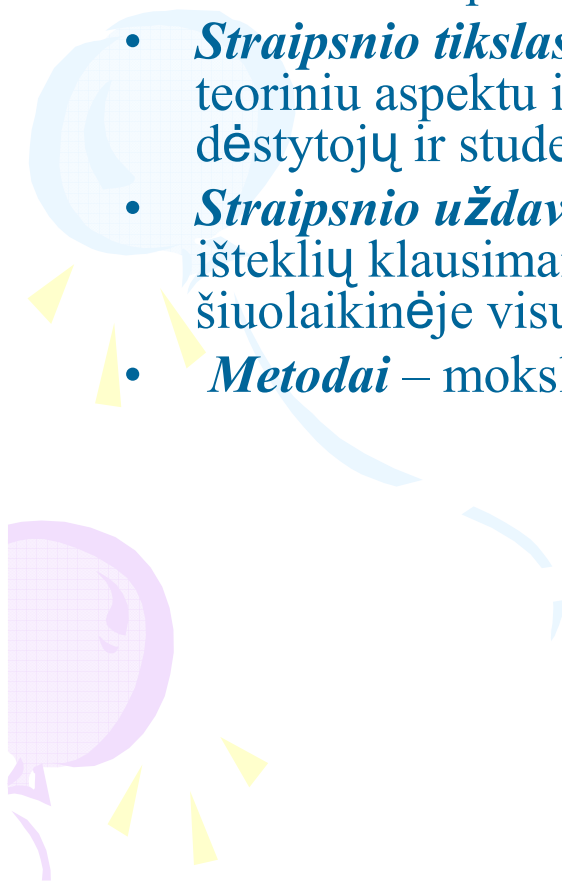

Pasiektus švietimo tikslus numatytus LR švietimo įstatyme turi būti siekiama sekančiais principais:

- 1) *lygiavos galimybės*- kuris teigia, kad švietimo sistema yra socialiai teisinga, ji užtikrina asmenų lygybę;
 - 2) *kontekstualumas*- švietimo sistema yra glaudžiai susieta su krašto ūkinės, socialinės, kultūrinės raidos kontekstu;
 - 3) *veiksmingumas*-švietimo sistema siekia geros kokybės rezultatų sumaniai ir taupiai naudodama turimus išteklius, nuolat vertindama, analizuodama ir planuodama savo veiklą;
 - 4) *tęstinumas*- švietimo sistema yra lanksti, atvira, pagrįsta įvairių formų ir institucijų sąveika, ji sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą.
-

ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMOS ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS

- ***Problemos aktualumas*** – atskleisti žmogiškojo kapitalo problemas Lietuvoje, siekiant ES išsikeltų tikslų.
 - ***Straipsnio objektas*** – žmogiškojo kapitalo vaidmuo sprendžiant žinių visuomenės problemas.
 - ***Straipsnio tikslas*** – išanalizuoti žmogiškojo kapitalo reikšmingumą teoriniu aspektu ir atskleisti atliktos apklausos Klaipėdos miesto kolegijose dėstytojų ir studentų tarpe ypatumus.
 - ***Straipsnio uždaviniai*** – išanalizuoti mokslininkų pasisakymus žmogiškųjų išteklių klausimais; atskleisti žmogiškojo kapitalo reikšmingumą šiuolaikinėje visuomenėje;
 - ***Metodai*** – mokslinės literatūros, dienraščių, internetinių puslapių analizė.
-

ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMOS ĮGYVENDINANT BOLONIJS PROCESO SIEKIUS

- Žmogiškųjų išteklių vadyba yra vienas iš veiksnių, kuris įtakoja organizacijos konkurencingumą. Finansinių, materialinių išteklių vadyba yra svarbi organizacijos veikloje, tačiau konkurentai gali ją lengvai nukopijuoti ir sukaupti identiškus finansinius, materialinius išteklius. Dėl šios priežasties organizacija turi didžiausią dėmesį skirti žmogiškiesiems ištekliams, kurie nėra lengvai kopijuojami
- Siekiant sukurti gerą žmogiškųjų išteklių strategiją, tikslinga atlikti analizę, kurios dėka galima identifikuoti silpnybes/ stiprybes žmogiškųjų išteklių srityje.
- Vienas efektyviausių žmogiškųjų išteklių analizavimo būdų yra auditas. D. A. Verreault, M. Hyland (2005) manymu svarbiausia priežastis dėl kurios tikslinga rinktis ir atlikti žmogiškųjų išteklių vadybos auditą, yra pinigai.

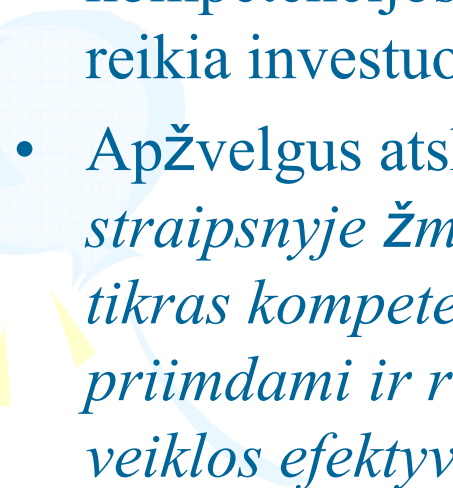
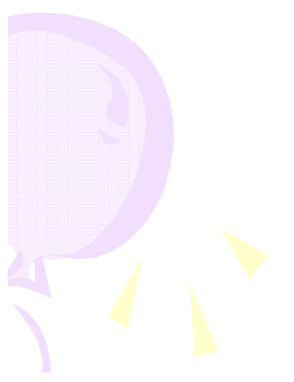

ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMOS ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS

- Mokslinėje literatūroje aptinkamas žmogiškųjų išteklių ir žmogiškojo kapitalo sąvokų lyginimas. Vieni autoriai pripažįsta, jog šios sąvokos yra skirtingos, o kiti jas vartoja sinonimiškai. Manome, jog toliau derėtų pasigilinti į žmogiškojo kapitalo sąvoką.
 - Moksliniuose šaltiniuose **žmogiškasis kapitalas** apibrėžiamas skirtingai: tai *žmonių gebėjimai ir įgūdžiai*, kurių reikia norint *pasiekti įmonės tikslus* (A. Ivanovic, P. H. Collin, 2003)
tai kursuose įgyjami darbuotojų gebėjimai, kurių reikia norint *didinti veiklos produktyvumą* (S. Carrwright, 2005)
- Kiti autoriai pateikia išsamesnius žmogiškojo kapitalo sąvokos apibrėžimus, kurie apima prieš tai aptartas sąvokas. A. Šileika (2003) teigia, kad žmogiškasis kapitalas- *tai investicijų dėka žmogaus suformuotos ir sukauptos tam tikros sveikatos, žinių, įgūdžių, gabumų, motyvacijos atsargos*, kurios, pasak J. Bagdonavičiaus (2002), tikslingai naudojamos vienoje ar kitoje visuomeninės reprodukcijos sferoje skatina darbo našumo ir gamybos efektyvumo augimą tuo pačiu ir darbo užmokesčio augimą.
-

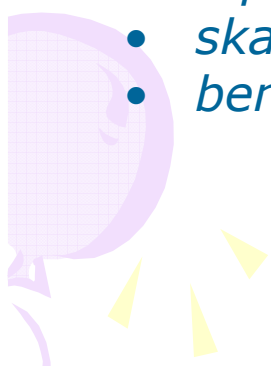
ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMAS ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS

- Apibendrinus autorių pateiktas žmogiškojo kapitalo sąvokas, galima padaryti išvadą kad egzistuoja ryšys tarp darbuotojų kompetencijos ir įmonės veiklos. Todėl, norint didinti pelną reikia investuoti pinigus į darbuotojų ugdymą.
 - Apžvelgus atskiras sąvokas, galima daryti išvadą, kad *šiuo straipsnyje žmogiškieji ištekliai turi būti suprantami, kaip tam tikras kompetencijas turintys organizacijos darbuotojai, kurie, priimdami ir realizuodami sprendimus, įtakoja organizacijos veiklos efektyvumą.*
-
-

ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMOS ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS

- Kiekvienai įmonei, siekiant konkurencinio pranašumo, didžiulę įtaką turi ne tik technologiniai ir žinių išteklių, bet ir žmogiškasis kapitalas, jo kokybė- darbuotojų galimybės, gebėjimai, įgūdžiai, motyvacija ir išsimokslinimas.
- Kaip teigia Dunlopas J.T., ekonomikos augimas ir darbo našumo didėjimas priklauso nuo kelių pagrindinių veiksnių:
 - *mokslinių tiriamųjų darbų,*
 - *investicijų į infrastruktūrą ir investicijų į žmogiškuosius išteklius.* Šio mokslininko darbuose buvo nustatyta, kad norint sutelkti našesnę, kvalifikuotesnę ir geriau prisitaikiusią darbo jėgą būtina:
 - *pasirūpinti tinkama mokymo sistema;*
 - *sutvarkyti sveikatos apsaugos sistemą;*
 - *organizuoti nuolatinį personalo mokymą;*
 - *rūpintis darbuotojų šeimomis;*
 - *skatinti darbuotojų ir administracijos bendradarbiavimą;*
 - *bendrai plėsti visuomenės paslaugas.*

ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMOS ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS

Vienas iš pagrindinių Žmogiškojo kapitalo teorijos specialistų Nobelio premijos laureatas T. Shultzas padarė išvada, kad *„pajamos, gaunamos investuojant į švietimą yra patrauklesnės negu investuojant į fizinį kapitalą“*.

Į žmoniškąjį kapitalą naudinga investuoti tol, kol pelno norma iš šių investicijų prilygsta geriausios alternatyvos pelno normai.

Tokiu būdu galima teigti, kad *ekonominis subjektas (darbuotojas, šeima, firma ar valstybė) turėtų investuoti tol, kol ribinė nauda prilygsta ribinėms sąnaudoms.*

Privačiam investuotojui svarstant išlaidas ir naudą tikslinga investuoti tol, kol pelno norma bus aukštesnė už paskolintų pinigų ir rizikos priedo sumą.

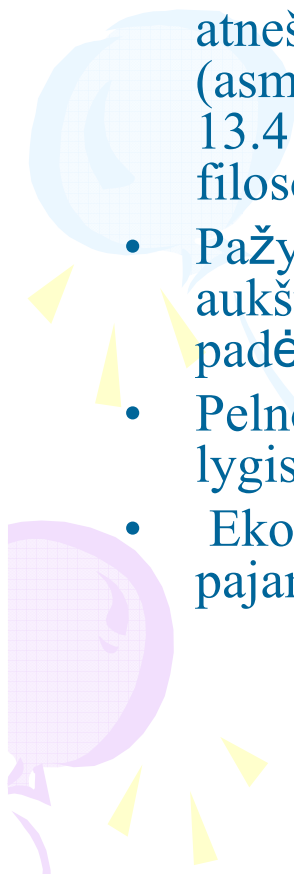
ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMAS ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS

- Žinomas švietimo ekonomikos specialistas G. Psacharopoulos empirinių tyrimų pagrindu švietimo efektyvumo ir profesinio darbininkų paruošimo srityje padarė sekančias išvadas,
 - 1) socialinė švietimo pelno norma mažėja žymiai augant nacionalinėms pajamoms;
 - 2) pradinio mokymo pelno norma žymiai didesnė, negu vidurinio mokslo, o pastarojo didesnė už aukštojo mokslo pelno normą.
 - Svarbus tokios išvados pagrindas yra išlaidų dydis:
 - universitetinis išsilavinimas kainuoja žymiai daugiau, negu pradinis ar vidurinis mokslas. G. Psacharopoulos pateikė duomenis apie švietimo socialinės pelno normos dinamiką.
 - Besivystančių šalių su žemomis pajamomis vienam gyventojui socialinė pradinio išsilavinimo pelno norma sudaro 23 proc., vidurinio- 15 proc., o aukštojo mokslo pelno norma- 11 proc. labiausiai išsivysčiusiose šalyse socialinė pelno norma pradiniam išsilavinimui sudaro 14 proc., viduriniam- 10 proc., aukštajam- 8 proc.
 - Apibendrinant G. Psacharopoulos pateiktas išvadas galima teigti, kad visumoje firmos nesuinteresuotos vykdyti mokymą ir darbuotojų paruošimą savo sąskaita. Visuomenėje nėra pasiekiamas socialiai optimalus investicijų į švietimą lygis. Optimumo pasiekimas reikalauja valstybės subsidijų jei valstybės atstovai norėtų savo šalyje matyti išsilavinusius, ambicingų tikslų siekiančius gyventojus.
-

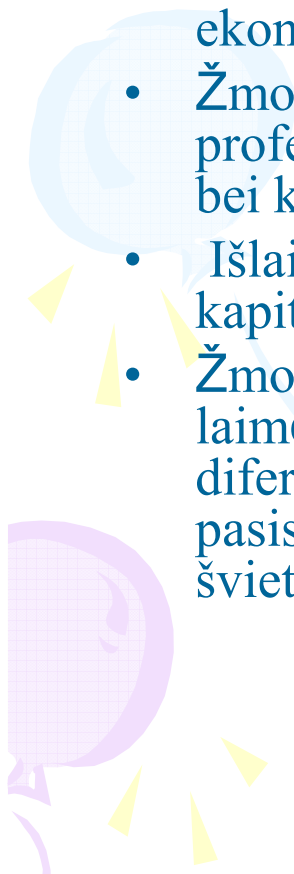
ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMAS ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS

Amerikiečių specialistai švietimo ekonomikos srityje L. Lesli ir P. Brikmanas XX a. pabaigoje atlikę tyrimą tema „Ekonominė aukštojo mokslo vertė“ suformavo sekančias išvadas:

- investicijos į aukštąjį mokslą, daromos privačių asmenų pilnai atsiperka ir atneša žymią naudą. Privačių investicijų atsipirkimo koeficientas (asmeninė pelno norma) bakalauro laipsnio gavimui sudaro nuo 11.8 iki 13.4 proc., vienmečiam diplominiam lygiui- 8 proc., magistrui- 7.2 proc., ir filosofijos daktarui- 6.6 proc.,
 - Pažymimas didelis aukštojo mokslo indėlis į ekonomikos augimą ir žymi aukštųjų mokslo įstaigų, ypač universitetų, įtaka ekonominei regionų padėčiai.
 - Pelno normų palyginimas išryškina dėsningumą: kuo aukštesnis paruošimo lygis, tuo mažesnė pelno norma.
 - Ekonominis švietimo naudingumas mažėja didėjant nacionalinėms pajamoms, tenkančioms vienam gyventojui.
-

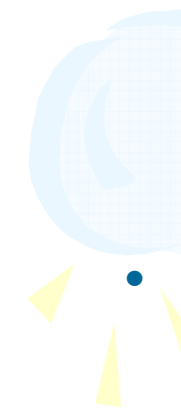

ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMOS ĮGYVENDINANT BOLONIJO PROCESO SIEKIUS

- *Apibendrinant galima teigti, kad žmogiškasis kapitalas yra vertingiausias šiuolaikinės visuomenės resursas, net svarbesnis už gamtos turtus.*
 - D. Greisonas yra pabrėžęs, kad „būtent žmogiškasis kapitalas, o ne fabrikai, įrengimai ir gamybinės atsargos yra konkurencingumo, ekonominio augimo ir efektyvumo kertinis akmuo.
 - Žmogiškasis kapitalas yra investicijos į žmoniškuosius išteklius švietimui, profesiniam parengimui, sveikatos apsaugai ir moksliniams –tyriamiesiems bei konstravimo darbams.
 - Išlaidos yra daromos laukiant būsimos naudos, todėl „žmogiškasis kapitalas“ apibūdinamas kaip „investicijos į žmoniškuosius resursus“.
 - Žmogiškojo kapitalo teorija- šiuolaikinio ekonomikos mokslo daugelio laimėjimų pagrindas, kuriuo remiantis galima paaiškinti darbo užmokesčio diferenciaciją pagal amžių ir profesijas, nevienodą bedarbystės pasiskirstymą pagal klasifikacijos lygius, išteklių pasiskirstymą mokslui, švietimui ir profesiniam parengimui.
-

ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMAS ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS

- **Žmogiškųjų išteklių tyrimo pristatymas**
 - 2007 metų gegužės- birželio mėnesiais buvo atliekamas Klaipėdos verslo kolegijos, Vakarų Lietuvos verslo kolegijos, Socialinių mokslų kolegijos ir Klaipėdos verslo ir technologijų kolegijos studentų ir dėstytojų tyrimas. Šio tyrimo tikslas yra žmogiškųjų išteklių auditas. Šio tyrimo dalyviai vadybą ir verslą studijuojantys antro ir trečio kurso studentai, kurie buvo išklause vadybos pagrindų kursą. Tyrime dalyvavo dieninių ir nekyvaizdinių skyrių studentai. Visose kolegijose besimokančių studentų skaičius tyrimo metu buvo užfiksuotas 7090 ir šiose kolegijose dirbančių dėstytojų skaičius buvo 393. Tyrimo metu buvo išdalintos 293 anketos iš kurių atgal gražintos buvo 216. Tai sudarė 73.7% visų apklausiamų respondentų.
 - **Šio tyrimo tikslas** išsiaiškinti dėstytojų, studentų ir dirbančiųjų studentų požiūrį žmogiškojo kapitalo- (darbuotojo) priėmimą į darbą, jo adaptavimosi laikotarpiu iškilusių problemų sprendimo galimybes, kvalifikacijos kėlimo galimybes ir kita.
 - Siekiant palyginti darbuotojų bei studentų požiūrį į žmogiškuosius išteklius, pasirinktas **Chi kvadrat testas**. Galima teigti, kad yra statistiškai reikšmingų skirtumų tuo atveju kai Chi kvadrat reikšmė atitinkanti p reikšmė yra mažesnė už 0.05.
-
-

ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMAS ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS

- **Klausimas: Kokios priemonės buvo naudojamos
Jūsų atrankos metu?**

- darbuotojas esate studentas ir dirbate esate tik studentas

- **Gyvenimo aprašymas**

- **65.9 67.2 73.1**

- **Rekomendacijos**

- **35.4 25.9 26.9**

ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMAS ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS

- **Klausimas: Jūsų nuomone, kokie kriterijai apsprendžia Jūsų įmonės darbuotojų priėmimą į darbą?**

- darbuotojas esate studentas ir dirbate esate tik studentas

- **Kompetencija**

- 52.4 50.0 30.8

- **Kvalifikacija**

- 59.8 74.1 76.9

- **Pažintys, giminytė ryšiai**

- 15.9 22.4 28.8

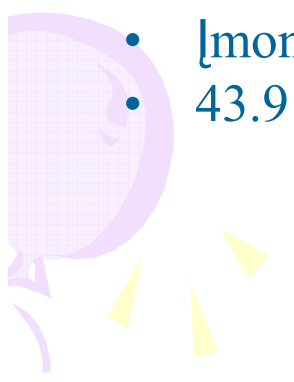
- **Išsilavinimas**

- 68.3 65.5 67.3

ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMAS ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS

- **Klausimas: Jūsų nuomone, kurios naujokų adaptavimo priemonės yra tinkamiausios Jūsų įmonėje?**
 - darbuotojas esate studentas ir dirbate esate tik studentas
 - **Naujokų supažindinimas su darbo vieta ir kolektyvu**
 - 68.3 84.5 78.8
 - **Naujokui detaliai paaiškinama, kokias užduotis reikės atlikti**
 - 63.4 77.6 67.3
 - **Naujokui parodoma, kaip techniškai atlikti darbą**
 - 52.4 63.8 48.1
 - **Naujokui priskiriamas globėjas, kurio visada galima paklausti ar gauti reikiamą informaciją**
 - 48.8 55.2 69.2
 - **Įmonėje vyksta naujokų mokymai**
 - 43.9 46.6 46.2
-

ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMAS ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS

- **Klausimas : Jūsų nuomone, kurie darbuotojų ugdymo poreikius identifikuojantys būdai yra naudingiausi Jūsų įmonei?**

- Darbuotojas esate studentas ir dirbate esate tik studentas

- **Visuotinis darbuotojų ugdymo poreikių tyrimas**

- 24.4 31.6 34.7

- **Darbuotojo veiklos vertinimas**

- 46.3 59.6 65.3

- Darbe būtinų gebėjimų įvertinimas testų pagalba

- 17.1 24.6 18.4

- Darbuotojo veiklą stebi ugdymo ekspertai

- 11.0 12.3 20.8

ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMOS ĮGYVENDINANT BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS

- **Klausimas: Kaip yra skatinamas Jūsų kvalifikacijos tobulinimas?**

- **darbuotojas** **esate studentas ir dirbate** **esate tik studentas**

- **Skatinamas materialiai**

- **15.9%** **40.4%** **36.0%**

- **Skatinamas moraliai**

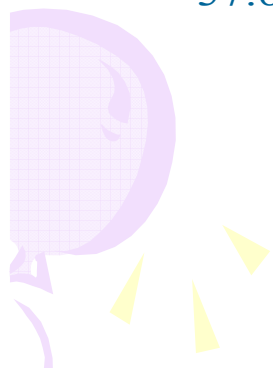
- **24.4%** **12.3%** **20.0%**

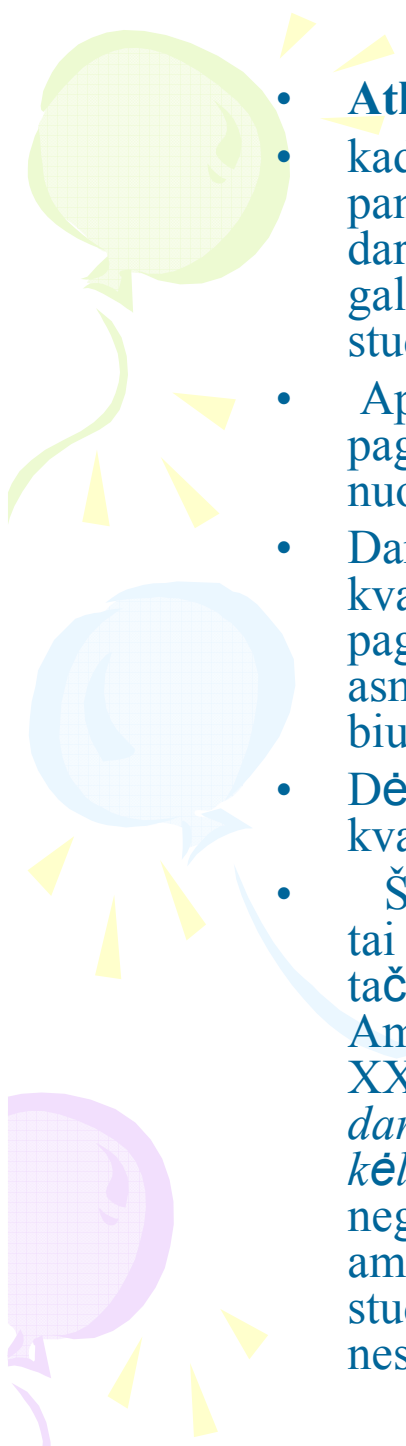
- **Skatinamas sudarant sąlygas mokytis**

- **22.0%** **24.6%** **30.0%**

- **Skatinimo nėra**

- **37.8%** **22.8%** **14.0%**

-
- **Atlikus tyrimą galima daryti sekančias išvadas:**
 - kad dėstytojų ir studentų kurie jau dirba nuomonė į pateiktus klausimus yra panašūs. Studentai, kurie yra tik studijuojantys ir nėra susidūrę su konkrečiu darbdaviu ar darbuotojų kolektyvu, jų vertinimai kvalifikacijos kėlimo, galimų mokymosi sąlygų pasirinkime išsiskiria tiek iš dėstytojų, tiek ir studentų kurie dirba ir mokosi atsakymų.
 - Aptariant klausymus dėl įsidarbinimo galimybių ir savęs pristatymo bei pagrindinių asmeninių vertybių reikalingų darbu, išskyrimo, visų respondentų nuomonės buvo panašios.
 - Darbdaviai nėra suinteresuoti, kad tik iš jų apyvartinių lėšų darbuotojai keltų kvalifikaciją ar mokytusi, darbuotojai mokosi daugiausiai individualiai, nes pagal Lietuvos respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymą už fizinio asmens individualias studijas yra gražinamos lėšos iš valstybės biudžeto.
 - Dėl kvalifikacijos kėlimo plano darbdavys su darbuotoju aptaria asmeniškai ir kvalifikacijos kėlimas vertinamas pagal veiklos rezultatus.
 - Šiame staipsnyje nėra aptarti visų respondentų pateiktų atsakymų įvertinimai, tai galėtų būti platesnė diskusija žmogiškųjų išteklių analizės darbuose, tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad atliktame tyrime pilnai pasiteisino Amerikiečių specialistai švietimo ekonomikos srityje L. Lesli ir P. Brikmanas XX a. pabaigoje atlikto tyrimo išvadas, *kad investicijos į aukštąjį mokslą, daromos privačių asmenų pilnai atsiperka ir atneša naudą šalies ekonomikos kėlimui*, tačiau baigę studijas ir į save investavę darbuotojai privačias lėšas negali sau leisti dirbti už atlygį, žemesnį nei skirta investija, kaip teigia amerikiečių specialistai paminėti anksčiau, jų atlygis, baigus bakalauro studijas, turi būti didesnis 11-13%. Lietuvoje žmogiškieji resursai išvažiuoja, nes padidėjus jų kvalifikacijos lygiui atlygis lieka tas pats.

AČIŪ UŽ DĒMES!

• *LORETA RUPEIKIENĒ*

**ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS IR JO PROBLEMOS ĮGYVENDINANT
BOLONIJOS PROCESO SIEKIUS**

KLAUSIMAI

?